

**INTERFAOL O‘QITISH METODLARI ASOSIDA TALABALARNING
KREATIVLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH**

Abdullayev Rasuljan Yakupbayevich

Osiyo Xalqaro Universitetida magistir

Ilmiy rahbar: O‘rinov Uyg‘un Abdullayevich

p.f.d (DSc), dotsent

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta’lim jarayonining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida tahlil etilgan. Kreativlik tushunchasining psixologik va pedagogik mohiyati yoritilib, uning talaba shaxsining intellektual, kasbiy va ijtimoiy rivojlanishidagi ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqotda interfaol o‘qitish metodlari, innovatsion pedagogik texnologiyalar, loyiha va muammo asosida ta’lim, dizayn-o‘ylash yondashuvlarining kreativ fikrlashni shakllantirishdagi o‘rni ochib berilgan.

Shuningdek, AQSh, Finlyandiya, Janubiy Koreya, Estoniya va Buyuk Britaniya ta’lim tizimlarida kreativlikni rivojlantirish bo‘yicha ilg‘or xorijiy tajribalar tahlil qilinib, ularning O‘zbekiston oliy ta’lim tizimiga integratsiya qilish imkoniyatlari ko‘rsatib o‘tilgan. Maqolada talabalarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlar, baholash mexanizmlari hamda ta’lim muhitini ijodiy yo‘naltirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalari talabalarning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsion fikrlash salohiyatini rivojlantirish va zamonaviy mehnat bozori talablariga mos mutaxassislarni tayyorlashda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: kreativlik, ijodiy fikrlash, talaba shaxsi, kreativ kompetensiya, interfaol o‘qitish metodlari, innovatsion ta’lim, dizayn-o‘ylash, loyiha asosida ta’lim, xorijiy tajriba, raqamli ta’lim muhiti, kompetensiyaviy yondashuv

Talabalarning kreativlik qobiliyatlari – bu ularning yangicha fikrlash, noodatiy yondashuvlar ishlab chiqish, mavjud muammolarga innovatsion yechimlar topish, tasavvur va tafakkur orqali yangilik yaratish salohiyatidir. Kreativlik – XXI asrda raqobatbardosh va moslashuvchan mutaxassis tayyorlashda muhim ahamiyatga ega.

Kreativlik qobiliyatlari talabalarda bolalikdan shakllana boshlaydi, biroq oliy ta’lim bosqichida bu qobiliyatlarni rivojlantirish uchun maxsus yondashuv, ta’lim metodlari va pedagogik muhit zarur. Bunda ochiq savollar, muammoli vaziyatlar, mustaqil loyiha va tadqiqotlar asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Talabalarda kreativ fikrlashni shakllantirish uchun ularni mustaqil qaror qabul qilishga undash, muammolarni tahlil qilish va bir nechta muqobil yechimlarni ishlab chiqishga yo‘naltirish kerak. Ta’lim jarayonida interaktiv texnologiyalar, guruhviy ishlar va dizayn-o‘ylash (design thinking) yondashuvlari ayni muddaodir.

Shuningdek, kreativlikni rag‘batlantirish uchun talabalarning tashabbuskorligi, ijodiy ishlari, startup loyihalari va innovatsion g‘oyalari e’tirof etilib, ularni moliyaviy yoki

ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash muhimdir. Bunday rag'bat ularning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Talabalarning kreativlik qobiliyatlari nafaqat ularning kasbiy muvaffaqiyati, balki ijtimoiy faolligi, moslashuvchanligi va doimiy o'zini rivojlantira olish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi²⁹.

Bugungi globallashuv va raqobat kuchaygan sharoitda oliy ta'lim muassasalari nafaqat bilim beruvchi, balki ijodiy fikrlovchi, muammolarga noodatiy yechim topa oladigan shaxslarni tayyorlash markaziga aylanmoqda. Shu bois, talabalarning **kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish** zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biridir.

Kreativlik – bu yangilikka intilish, mavjud axborotni qayta ishlash, tahlil qilish, bir necha g'oyani birlashtirib innovatsion mahsulotlar yaratish qobiliyatidir. Talabalarda ushbu kompetensiyani shakllantirish ularni mehnat bozorida raqobatbardosh va moslashuvchan kadr sifatida yetishishga asos yaratadi.

Ta'lim jarayonida kreativlikni rivojlantirish nafaqat fanlarni o'zlashtirishni kuchaytiradi, balki talabani o'zini anglashga, o'z fikrini erkin ifodalashga, shuningdek, yangi g'oyalar ilgari surishga undaydi. Bu esa ijtimoiy faollik, fuqarolik pozitsiyasi va mas'uliyatni ham rivojlantiradi.

Psixologik nuqtai nazardan olganda, kreativ faoliyat bilan shug'ullanuvchi talabalar emotsional barqarorlik, ichki motivatsiya, tashabbuskorlik va qat'iyatlilik kabi shaxsiy sifatlarga ega bo'ladi. Ular yangi g'oyalarni ilgari surishga, xatolardan saboq olishga va doimiy rivojlanishga moyil bo'ladi. Talabalarning kreativlik qobiliyatini rivojlantirish – bu ta'lim samaradorligini oshiruvchi, jamiyat taraqqiyotini tezlashtiruvchi va raqamli iqtisodiyot sharoitida zarur bo'lgan muhim strategik yo'nalishdir. Bunday yondashuv orqali biz har tomonlama yetuk, ijodkor va intellektual salohiyatli yosh avlodni tarbiyalaymiz³⁰.

Interfaol o'qitish metodlari – bu o'qituvchi va talaba o'rtasida faol muloqotga asoslangan, bilim olish jarayonida talabani markazga qo'yadigan, uni mustaqil fikrlash, izlanish va ijodiy yondashuvga undaydigan zamonaviy ta'lim texnologiyalaridir. Mazkur metodlar orqali talabalarda kreativ fikrlash, yangicha qarash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari shakllanadi³¹.

Talabalarning **kreativlik qobiliyatlarini** shakllantirishda “miya shturmi”, “konstruktiv munozara”, “rol o'ynash”, “кейс-стади” (holatli tahlil), “klaster”, “konsepsion xarita” kabi interfaol metodlar samarali hisoblanadi. Ushbu metodlar talabaning faolligini oshirib, ularni dars jarayonida faqat bilim oluvchi emas, balki bilimni yaratuvchi subyektga aylantiradi.

Misol uchun, "**miya shturmi**" metodida talabalar muammoni hal qilish uchun erkin g'oyalar bildiradi, bu esa ularning erkin fikrlashi va kreativ qarashini rivojlantiradi. "**Rollarni ijro etish**" orqali esa talabalar turli ijtimoiy vaziyatlarga ijodiy yondashishni o'rganadi, bu esa ularning empatiyasi va ijtimoiy tafakkurini kuchaytiradi.

²⁹ Hakkarainen, K., Palonen, T., Paavola, S., & Lehtinen, E. *Communities of Networked Expertise: Professional and Educational Perspectives* – Amsterdam: Elsevier, 2004. – 210 b.

³⁰ UCA (University for the Creative Arts) *Reflective Practice: A guide for creative students* – London: UCA Learning Services, 2021. – P. 10–17

³¹ Mishra, P., & Koehler, M. J. *Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge* // Teachers College Record. – 2006. – Vol. 108, No. 6. – P. 1017–1054.

Bundan tashqari, **“keys-stadi”** metodi orqali talabalar hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, kreativ yechimlar topish va jamoaviy qaror qabul qilishni o‘rganadilar. Bu esa ularning nafaqat ijodiy, balki tanqidiy fikrlash salohiyatini ham oshiradi.

Shu bilan birga, zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari bilan uyg‘unlashgan interfaol metodlar – masalan, **onlayn forumlar, virtual muhokamalar, interaktiv taqdimotlar, raqamli kollaborativ loyihalar** ham talabalarning kreativ salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi³². Interfaol o‘qitish metodlari asosida talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish – bu nafaqat ta’lim sifatini oshirish, balki talabaning shaxsiy va ijtimoiy salohiyatini to‘liq ochish imkonini beradigan innovatsion yondashuvdir. Bu metodlar orqali ta’lim oluvchilar ijodkor, tanqidiy fikrlovchi, yangilikka ochiq va o‘z fikrini erkin ifodalay oladigan shaxslar sifatida kamol topadi³³.

Amerika Qo‘shma Shtatlari (AQSh) ta’lim tizimida talabalarni ijodiy fikrlashga o‘rgatish eng muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. AQShda faol o‘qitish metodlari – Loyihaga asoslangan ta’lim, Muammoga asoslangan ta’lim keng qo‘llaniladi. Ayniqsa, Standford d.school va MIT Media Lab kabi ilg‘or markazlar orqali talabalar innovatsion muhitda ishlash, yangilik yaratish va o‘z fikrlarini mustaqil ifodalashga o‘rgatiladi. Bu metodlar orqali ularning kreativ salohiyati ham nazariy, ham amaliy jihatdan rivojlanadi.

Finlyandiya ta’lim tizimi ham kreativlikni rivojlantirishda namunali hisoblanadi. Bu yerda darslar ko‘p hollarda fanlararo yondashuv asosida olib boriladi. Talabalar mustaqil izlanish, kichik guruhli muhokamalar va loyihalar orqali ijodiy fikrlashga jalb etiladi. Fin maktablarida va universitetlarida "har bir bola va talaba - ijodkor" degan tamoyil asosida o‘quv rejalar ishlab chiqiladi.

Janubiy Koreya universitetlarida esa kreativlikni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar texnologiyalar bilan uyg‘un holda amalga oshiriladi. Masalan, talabalarga robototexnika, kod yozish, virtual haqiqat asosida o‘quv loyihalari topshiriladi. Bu esa ularning nafaqat texnik salohiyatini, balki kreativ va tizimli fikrlashini rivojlantiradi. Koreyada Ijodiy kampus loyihalari orqali ijodiy muhit yaratilib, talabalar ochiq muloqot va kollaboratsiyaga jalb qilinadi³⁴.

Estoniyada esa kreativlikni rivojlantirishga qaratilgan raqamli ta’lim muhitlari va interaktiv o‘quv platformalari keng joriy qilingan. Masalan, talabalar o‘zlarining ta’lim portfellarini raqamli tarzda yuritib boradilar, bunda ijodiy ishlar, mualliflik loyihalari va shaxsiy rivojlanish strategiyalari muntazam baholanadi. Estoniya ta’lim strategiyasida "Ijodiy fikr — raqamli jamiyatning poydevori" degan yondashuv ustuvor hisoblanadi³⁵.

Buyuk Britaniyada esa talabalar orasida kreativlikni baholash va rivojlantirishda refleksiv metodlardan foydalaniladi³⁶. Universitetlar talabalarga refleksiv esse, bloglar, kreativ yozuv mashg‘ulotlari va tanqidiy tahlil topshiriqlarini taklif etadi. Bu usullar orqali

³² Thomas, J. W. *A Review of Research on Project-Based Learning* // The Autodesk Foundation. – California, USA: 2000. – P. 1–43.

³³ UNESCO Institute for Lifelong Learning *Digital creativity and youth: Empowering the next generation* – Paris: UNESCO Publishing, 2021. – P. 15–22.

³⁴ HunderED Organization *Phenomenon-Based Learning in Finland: Best Practice Report* – Helsinki: HunderED, 2020. – P. 7–15.

³⁵ Estonia Ministry of Education and Research *Digital Competence Model for Lifelong Learning (DigComp)* – Tallinn: Education Estonia, 2019. – P. 18–29.

³⁶ Ofsted (UK) *Education inspection framework: Overview of research* – London: Ofsted Publications, 2019. – P. 25–34.

talabalar o‘z fikrini ifodalash, ijodiy yondashuvni rivojlantirish va o‘z ustida ishlashga o‘rganadilar.

O‘zbekistonda talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta‘lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonni samarali tashkil etish psixologik-pedagogik yondashuvlar hamda ilg‘or xorijiy tajribalarni integratsiyalashni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, talabalarda kreativ kompetensiyalarni shakllantirishga yo‘naltirilgan quyidagi asosiy yo‘nalish va chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Birinchidan, ta‘lim jarayonida kreativ metod va texnologiyalarni tizimli ravishda joriy etish zarur. Xususan, loyiha asosida o‘qitish (Project-Based Learning), muammo asosida o‘qitish (Problem-Based Learning), dizayn tafakkuri (Design Thinking) kabi interfaol metodlardan foydalanish talabalarning mustaqil va ijodiy fikrlash faoliyatini faollashtiradi. Mazkur metodlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalarda tanqidiy tahlil, muqobil yechimlar ishlab chiqish va asoslangan qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Ikkinchidan, kreativlikni baholashga yo‘naltirilgan muqobil baholash tizimini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalarning o‘quv faoliyati faqat akademik bilimlar bilan cheklanib qolmasdan, balki ijodiy yondashuv, innovatsion g‘oyalar ilgari surish, muammolarga noodatiy yechimlar taklif qilish kabi kompetensiyalar asosida baholanishi lozim. Bunday baholash tizimi talabalarning kreativ faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, pedagog kadrlarni tayyorlash va ularning kasbiy malakasini oshirish jarayonida kreativlikka yo‘naltirilgan yondashuvni kuchaytirish zarur. Oliy pedagogik ta‘lim muassasalarida bo‘lajak o‘qituvchilar uchun kreativ pedagogika, innovatsion metodologiyalar va zamonaviy ta‘lim texnologiyalariga bag‘ishlangan maxsus o‘quv kurslarini joriy etish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, faoliyat yuritayotgan pedagoglar uchun uzluksiz malaka oshirish tizimi orqali kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan trening va seminarlar tashkil etilishi lozim.

To‘rtinchidan, ta‘lim jarayonida raqamli texnologiyalar va media vositalaridan samarali foydalanish kreativlikni rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Kengaytirilgan va virtual haqiqat (AR/VR), raqamli hikoyalash, onlayn laboratoriyalar, o‘yinlashtirish elementlarini ta‘lim jarayoniga integratsiya qilish talabalarning bilish faolligini oshiradi va ularni ijodiy faoliyatga jalb etadi. Shuningdek, raqamli platformalar orqali talabalar o‘z ijodiy loyihalarini namoyish etish imkoniyatiga ega bo‘lishlari muhimdir.

Beshinchidan, ijodiy tanlovlar va startup madaniyatini rivojlantirish orqali talabalarning innovatsion salohiyatini qo‘llab-quvvatlash zarur. Hackathonlar, startup forumlari, inkubatsiya va akseleratsiya dasturlari talabalarni real muammolarni hal qilishga yo‘naltiradi hamda ularning tashabbuskorligini oshiradi. Shu bilan birga, ilg‘or g‘oya va loyihalarni moliyaviy hamda ma‘naviy jihatdan rag‘batlantirish tizimini yaratish muhim ahamiyatga ega.

Oltinchidan, ta‘lim muhitida erkinlik, ochiqlik va psixologik qulaylikni ta‘minlash kreativlikni rivojlantirishning zarur sharti hisoblanadi. Talabalar o‘z fikrlarini erkin ifoda

eta oladigan, xatolarni rivojlanishning tabiiy bosqichi sifatida qabul qiladigan va tajriba o'tkazishga imkon beruvchi ochiq ta'lim muhitini shakllantirish zarur. Bu borada ijtimoiy, madaniy va texnologik innovatsiyalar muhokamasiga yo'naltirilgan ochiq platformalarni tashkil etish muhimdir.

Yettinchidan, kreativlikni milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligida rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozim. O'zbek xalqining boy madaniy merosi va an'analarini zamonaviy innovatsion yondashuvlar bilan integratsiya qilish talabalar shaxsiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan barkamol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur yo'nalish va chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi O'zbekiston ta'lim tizimida talabalarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish, ularning innovatsion fikrlash salohiyatini oshirish hamda raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Hakkarainen, K., Palonen, T., Paavola, S., Lehtinen, E. Communities of Networked Expertise: Professional and Educational Perspectives. Amsterdam: Elsevier, 2004, 210 p.
2. UCA (University for the Creative Arts). Reflective Practice: A Guide for Creative Students. London: UCA Learning Services, 2021, pp. 10–17.
3. Mishra, P., Koehler, M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record, 2006, vol. 108, no. 6, pp. 1017–1054.
4. Thomas, J. W. A Review of Research on Project-Based Learning. The Autodesk Foundation, California, USA, 2000, pp. 1–43.
5. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Digital Creativity and Youth: Empowering the Next Generation. Paris: UNESCO Publishing, 2021, pp. 15–22.
6. HundrED Organization. Phenomenon-Based Learning in Finland: Best Practice Report. Helsinki: HundrED, 2020, pp. 7–15.
7. Estonia Ministry of Education and Research. Digital Competence Model for Lifelong Learning (DigComp). Tallinn: Education Estonia, 2019, pp. 18–29.
8. Ofsted (UK). Education Inspection Framework: Overview of Research. London: Ofsted Publications, 2019, pp. 25–34.
9. Панжизода Х. Ситуация насилия и притеснения в семье на примере Узбекистана. Социология и право". ISSN 2219-6242 (Print) . №3. Москва. Социология и право. 2025. Т. 17. No 3. – С. – 336-344.